

ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКИХ МОВОЗНАВЦІВ

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2025.102.17>

УДК 81'276.6:81'27(477)-057.1 Вокальчук

НЕОЛОГО-НЕОГРАФІЧНА ПАЛІТРА ГАЛИНИ ВОКАЛЬЧУК

АДАХ

Наталія Арсенівна,

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови,
Рівненський державний гуманітар-
ний університет;
вул. С. Бандери, 12, м. Рівне, 33028;
e-mail: arsenivna@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4146-4990

Nataliia ADAKH,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the
Department of Ukrainian Language,
Rivne State University of the
Humanities;
12 S. Bandera St., Rivne 33028,
Ukraine;
e-mail: arsenivna@gmail.com

ГАВРИЛЮК

Наталія Володимирівна,

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови,
Рівненський державний гуманітар-
ний університет;
вул. С. Бандери, 12, м. Рівне, 33028;
e-mail: gavryluk.nat@gmail.com
ORCID: 0009-0001-9739-4477

Nataliia GAVRYLIUK,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Language,
Rivne State University of the
Humanities;
12 S. Bandera St., Rivne 33028,
Ukraine;
e-mail: gavryluk.nat@gmail.com

МАКСИМЧУК

Віталій Васильович,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови
і літератури,
Національний університет «Острозь-
ка академія»;
вул. Семінарська, 2, м. Острог,
Рівненська обл., 35800;
e-mail: vitalii.maksymchuk@oa.edu.ua
ORCID: 0000-0001-5625-2213

Vitalii MAKSYMCHUK,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor, Head of the
Department of Ukrainian Language
and Literature,
National University of Ostroh
Academy;
2 Seminarska St., Ostroh 35800, Rivne
Region, Ukraine;
e-mail: vitalii.maksymchuk@oa.edu.ua

СОВТИС

Наталія Миколаївна,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови,

Рівненський державний гуманітарний університет;

вул. С. Бандери, 12, м. Рівне, 33028;

e-mail: nataliasowtys@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6025-545X

Nataliia SOVTYS,

Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Ukrainian Language,

Rivne State University of the Humanities;

12 S. Bandera St., Rivne 33028, Ukraine;

e-mail: nataliasowtys@gmail.com

Креативність – найбільш промовиста характеристика відомих в Україні та за її межами вченої, доктора філологічних наук, професора Галини Миколаївни Вокальчук. За цим поняттям постає сутність її мовознавчого життя, адже об'єктом наукового пошуку вона обрала царину української поетичної мовоТВОРЧОСТІ та словоТВОРЧОСТІ. І це зацікавлення виявилось настільки потужним, що сприяло оформленню й діяльності рівненсько-острозького неологічного осередку. На жаль, у червні 2024 року душа Галини Миколаївни перенеслася у заповіти...

Уродженка с. Башмачка Солонянського району Дніпропетровської області Галина Вискорко (таким було дівоче прізвище) завжди відчувала і берегла в собі дух козацького краю. І згадувала, як несподівано вже в зрілому віці з неї «почала просто виплескуватися рідна говірка».

Рівненщина стала для юної Галини другою батьківщиною після того, як родина переїхала сюди у зв'язку зі зміною роботи батька. Вже в Рівному в 1977 р закінчила школу і вступила на філологічний факультет тоді ще Рівненського державного педагогічного інституту. Закінчила його з відзнакою і, здобувши спеціальність «Українська мова та література», почала вчителювати. Але вже невдовзі, у 1984 році, повернулася до альма-матер на посаду викладачки кафедри української мови.

Захоплення наукою спонукало вступити до аспірантури Київського державного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, де під керівництвом проф. А.П. Грищенка захистила кандидатську дисертацію «Оказіональна номінація осіб в українській поезії 20–30-х років ХХ століття».

Захист став для Г.М. Вокальчук не фінішом (як для багатьох здобувачів наукового ступеня), а потужним стимулом для продовження неологічних досліджень. Бачила в цьому напрямі неосяжні перспективи, тому почала активно долучати до них студентів, зокрема й читаючи в Рівненському державному гуманітарному університеті спецкурс «Еволюція одиниць оказіональної номінації в українській поезії ХХ сторіччя». Занурені в атмосферу довіри та мотивації, юні філологи радо гуртувалися навколо залюбленої в оказіональне слово викладачки. Сьогодні, продовжуючи її справу, вони з теплом і сумом згадують той час свого фахового зростання поруч із нею... «Мудра, добра, щира, завжди усміхнена й позитивна, зі смаком одягнена – такою я пам'ятаю Галину Миколаївну зі студентських років, такою була вона для мене завжди – взірцем учителя / викладача, жінки, людини. Навчаючись в університеті, особливо полюбила її пари за незвичайну харизму Галини Миколаївни, за теплу, дружню атмосферу під час занять. З її лекцій та практичних черпала не лише знання, а й методика проведення уроків із розділу «Морфологія» (цей курс вона в нас викладала), переймала манеру спілкування. Не часто в житті трапляються люди – споріднені душі, з якими комфортно, по-справжньому затишно. Галина Миколаївна була саме такою. Щирість, доброта, вміння знайти потрібні слова, аби додати впевненості й повірити в себе, відкривали серця студентів. Можливо, тому вибір наукового керівника для написання дипломної роботи був зроблений уже на третьому курсі, а наше спілкування продовжилося й після завершення навчання в університеті», – такими спогадами поділилася Ірина Слотницька, випускниця РДГУ 2001 року, учителька Володимирецького ліцею «Колегіум».

У співпраці з студентами Г.М. Вокальчук опрацювала тексти більш ніж 400 українських авторів – і класиків української літератури, і мало відомих широкому читацькому загалові: Тараса Шевченка, Павла Грабовського, Юрія Федьковича, Павла Тичини, Едварда Стріхи, Павла Савченка, Аркадія Казки, Атени Пашко, Андрія Малишка, Василя Стуса, Ліни Костенко, Івана Драча, Дмитра Павличка, Миколи Вінграновського, Бориса Нечерди, Ірини Жиленко, Олекси Стефановича, Ігоря

Павлюка, Наталки Білоцерківець, Віктора Вербича та інших українських поетів. В їхніх текстах загалом зафіксовано понад 6300 новотворів, які репрезентовані в першому в слов'янській лексикографії зведеному словникові авторської неологічної лексики (2004). Один із улюблених новотворів Галини Миколаївни, описаних у цій праці, – *нерозлийкава* Романа Скиби: *А ми з тобою – нерозлийкава. / Тому й барвумен до нас ласкава. / Тобі розчинну, мені в зернятках. / І неодмінно – в одне горнятко...* [зафіксовано у: Вокальчук 2004: 307].

Згаданий словник став частиною монографії «Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект)» (2004), у якій поглиблено й оновлено теоретичні засади створення словників авторських неологізмів. Надалі запропоновані в цій праці засади лексикографування неолексики лягли в основу укладання та публікації низки словників за редакцією Г.М. Вокальчук: «Авторські лексичні новотвори Василя Барки (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти)» (2007) та дев'яти випусків серії «Українська індивідуально-авторська неографія»: «Проблеми й перспективи авторської лексикографії. “Регіональний” словник поетичних неолексем (Рівненщина)» (2008); «Київські неокласики: словотворчість» (2009); «Словотворчість шістдесятників. Ліна Костенко. Микола Вінграновський» (2010); «Словотворчість шістдесятників. Василь Стус. Ігор Калинець. Іван Світличний. Григорій Чубай» (2010); «Мовотворчість Павла Тичини у дзеркалі третього тисячоліття» (2011); «Неологічні назви осіб у сучасних слов'янських мовах» (2012) – спільний проєкт Національного університету «Острозька академія (НаУОА), РДГУ й Університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка); «Словотворчість сучасних поетів Рівненщини» (2015); «Індивідуально-авторські прикметники в поетичному дискурсі ХХ–ХХІ сторіч (лексикографічний аспект)» (2017); «Авторська неологія поетів Рівненщини. Валентина Люліч і Наталя Демедюк» (2023).

Однією з перших в українській лінгвістиці Галина Миколаївна звернула увагу на неологічні експерименти одного з найпродуктивніших словотворців ХХ століття, лідера українського футуризму Михайля Семенка. У монографії

«“Я – беззразковості поет”» (словотворчість Михайля Семенка)» вперше системно досліджено зафіксовані в його текстах авторські лексичні новотвори, проаналізовано їх семантичні особливості, розглянуто прецедентно марковані номінації, обґрунтовано вплив позамовних чинників на неологічну творчість поета. І що особливо важливо – укладено словник інновацій [Вокальчук 2006].

У 2006 році Г.М. Вокальчук запросили працювати в Національний університет «Острозька академія», де вона викладала до 2010 р. за основним місцем роботи, а після повернення до Рівненського університету – за сумісництвом до 2012 р. Цей час став «золотим періодом» розвитку острозької неології та неографії до якої відразу ж були залучені зацікавлені студенти. Для цього за ініціативою Галини Миколаївни при кафедрі української філології, яку очолював А.О. Криловець, створили науковий гурток «Українська індивідуально-авторська неографія». Його робота була спрямована на реалізацію однойменного лексикографічного проєкту з наукового опрацювання та лексикографування авторських новотворів у поезії ХХ століття. У 2009 році гурток отримав статус першої на Рівненщині неографічної лабораторії «Острозький неограф» НаУОА, одним із основних завдань якої стало формування емпіричної бази для укладання загального словника АЛН в українській поезії ХІХ–ХХІ століть. Упродовж 2009–2015 років Г.М. Вокальчук очолювала цю лабораторію, а протягом 2015–2024 років була її науковою консультанткою та підтримувала розвиток неолого-неографічних студій в Острозі.

Однією з перших праць, підготованих у межах згаданого лексикографічного проєкту, став «Короткий словник авторських лексичних новотворів поетів Рівненщини» більш як на півтори тисячі одиниць (автори – Г.М. Вокальчук, В.В. Максимчук). Згодом він став основою навчального посібника «Проблеми й перспективи авторської лексикографії. “Регіональний” словник поетичних неолексем (Рівненщина)» (2008).

Працюючи в НаУОА, Галина Миколаївна підготувала до друку свою найпотужнішу, найбільш концептуальну працю «Словотворчість українських поетів ХХ століття» [Вокальчук 2008]. У ній презентовано багаторічний досвід осмислення поетичного матеріалу, періодизації розвитку індивідуально-

авторської номінації, запропоновано нову комплексну методику аналізу неолексем із використанням частотного аналізу й методу кростабуляції. Ця праця лягла в основу докторської дисертації «Оказіональні лексичні новотвори в українській поезії ХХ століття», успішно захищеної в 2009 р. в Інституті української мови НАН України.

Галина Миколаївна Вокальчук у 2010 р. повернулася до альма-матер, очоливши кафедру української мови. І серед першого – створила неографічну лабораторію – «NEOLEX-Рівне» (як структурний підрозділ кафедри української мови). У ній зібрані різні типи словників для належної лексикографічної експертизи неологізмів і представлені наукові праці для теоретичного та практичного дослідження неологічного матеріалу. Діяльність лабораторії активно продовжується й нині і має на меті заохочувати й залучати до наукової неологічно-неографічної діяльності обдарованих здобувачів вищої освіти, молодих учених. А серед закладених Галиною Миколаївною стрижневих пріоритетів – укладання електронного ресурсу «Словник авторських лексичних новотворів в українській поезії ХХ–ХХІ ст.».

Ще один продуктивний напрям діяльності і самої Г.М. Вокальчук, і очолюваних нею лабораторій – співпраця з провідними науково-освітніми закладами України та закордоння. Завдяки цьому до участі в неографічних проєктах та рецензування словників серії «Українська індивідуально-авторська неографія» були залучені фахівці Інституту української мови НАН України, університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці тощо. З обома установами укладено офіційні угоди про співпрацю, яка має на меті «активізувати науково-дослідницьку діяльність студентів, сприяти розширенню та поглибленню їхніх особистих творчих контактів, обміну досвідом та науковими матеріалами, стимулювати філологічно обдаровану молодь до участі в міжнародних конференціях та наукових семінарах, до здійснення цілеспрямованих колективних наукових досліджень» [Архангельська 2014: 3]. У межах реалізації завдань, передбачених у цих угодах, виконано низку наукових проєктів. Серед знакових – II Всеукраїнський лінгвістичний форум молодих учених (Київ, квітень 2012 р.), організований і проведений у співпраці неографічної лабораторії «NEOLEX-Рівне» з Інститутом української мови НАН України.

За роки наукової діяльності проф. Г.М. Вокальчук підготувала й оприлюднила понад 200 наукових публікацій. Викладені й обгрунтовані в них ідеї, застосовані творчі й інноваційні підходи не втратили актуальності. Зокрема й тому, що, постійно перебуваючи в пошуку нових оригінальних методик і концептуальних рішень для аналізу неологічних одиниць і явищ, Галина Миколаївна активно використовувала міждисциплінарні методи, наближаючись до актуальної сьогодні інтегративності української лінгвістики тому природно, що результати її досліджень і надалі використовуватимуться в лексикографічних проєктах.

Окремо варто сказати про внесок професора Г.М. Вокальчук в українське лінгвошевченкознавство. Так, за її задумом, до 200-річчя з дня народження Т. Шевченка було успішно зреалізовано оригінальний лінгводидактичний проєкт – навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів «Сучасна українська літературна мова: збірник вправ і завдань на матеріалі творів Т.Г. Шевченка» (за ред. Г.М. Вокальчук, В.М. Мойсієнка. Житомир, 2014). Згодом працю перевидано у видавництві «Академія» (Київ, 2016). Також до 200-річного ювілею в Інституті української мови НАН України за ред. С.Я. Єрмоленко (Київ, 2016) було опубліковано колективну монографію «Територія мови Тараса Шевченка», у якій запропоновано нове, узгоджене з інтелектуальними запитами ХХІ століття, прочитання Шевченкових текстів. Розділ про неологію Кобзаря у цій праці підготувала Г.М. Вокальчук. Глибоко відчуваючи сутність та естетику Шевченкового слова, вона здійснила спробу лексикографічної інтерпретації його новотворів (вказавши, які з них узуалізовані), проаналізувала особливості представлення цих неолексем у загальномовних словниках, випрацювала принципи фільтрації реєстру словника, до якого ввійшло майже 160 АЛН, визначила критерії ідентифікації АЛН Великого Кобзаря [Територія... 2016].

В одній з останніх наукових студій Галина Миколаївна запропонувала новітній підхід до осмислення мовного феномену Тараса Шевченка через призму психолінгвістичних механізмів, що дає змогу глибше зрозуміти вплив авторських неологізмів на сучасну мовну свідомість. Дослідниця науково

інтерпретувала результати вільного асоціативного експерименту «Авторські неологізми Т. Шевченка», до участі в якому залучено респондентів з різних закладів освіти України, та запропонувала фрагмент статті «Асоціативного словника авторських лексичних новотворів Тараса Шевченка». Результати психолінгвістичного експерименту дали змогу чіткіше окреслити особливості сприймання образного Шевченкового слова, а також простежити певні зміни в системі українських знань про світ [Vokalchuk 2022].

Після повномасштабного вторгнення Галина Миколаївна залишилася в Україні, бо усвідомлювала важливість мовознавчої діяльності для збереження мовної та національної ідентичності. У цей складний час не тільки не полишила, а й навпаки, активізувала роботу над матеріалами для «Словника українського спротиву», у якому буде зафіксовано явища мової словотворчості українців у період російської агресії. Частина матеріалу, а також теоретичні засади створення словника вже опубліковано в розділі «Українська неологія доби російської агресії 2014–2023 років (лексикографічний аспект)» у колективній монографії «Досвід війни. Медійно-дискурсивний простір сучасної України» (Варшава, 2024) [Вокальчук 2024].

Знаково, що інформація про неолого-неографічні здобутки Галини Миколаївни Вокальчук отримала визнання не тільки в науковому середовищі, а й зацікавила представників бізнесу. Так, у 2020 році їй запропонували стати науковою консультанткою створення додатка «Мова-розмова» до всесвітньовідомої настільної гри «Кодові імена», де подано авторські неологізми українських поетів XIX–XXI ст. з електронного ресурсу неографічної лабораторії «NEOLEX-Рівне».

Організаторські здібності Галини Миколаївни виявилися в проведенні потужних конференцій, як-от «Динамічні процеси в граматиці та лексичному складі сучасних слов'янських мов», присвячена пам'яті проф. К.Ф. Шульжука (Рівне, 19–20 травня 2011 р.); «Українські переклади святого письма в слов'янському контексті» (до 450-річчя Пересопницького Євангелія) (Рівне, 13–14 жовтня 2011 р.) та ін.

Професор Г.М. Вокальчук була головною редакторкою збірників наукових праць «Актуальні проблеми сучасної

філології. Мовознавчі студії» та «Лінгвістичні студії молодих дослідників» РДГУ; членкинею численних редколегій збірників наукових праць.

Варто згадати й про те, що під наставництвом професора Вокальчук випускники РДГУ та НаУОА захистили 5 кандидатських дисертацій.

Крім наукового та організаційного, доля обдарувала Галину Миколаївну ще й численними мистецькими талантами. Вона писала та публікувала прозу, професійно займалася живописом і фотографією. Неодноразово рівняни насолоджувалися виставками її картин і світлин у галереях міста. Була учасницею XI Міжнародного салону художньої фотографії «ФотOVERнісаж на Покрову», «Я люблю своє місто, я люблю свій край», репортажної фотографії «LifePress Photo», онлайн-виставок фотографії та ін. Також від 2014 р. її авторські світлини регулярно розміщують на фотосайті <https://photographers.ua/>

Основна ідея виставки світлин «По цей бік трави» (Рівне, листопад 2016 р.) – фототворчість як засіб самопізнання і самоцілення, як один з інструментів духовного зміцнення і креативної самореалізації – за будь-яких (навіть найскладніших) умов. «Тваринний страх перед страшною недугою завадив мені самій виявити цю хворобу на ранній стадії. Я потрапила до онкодиспансеру через три роки після втрати сестри. Серцем і молитвою мене тримала родина. Силу давав рід, а в ньому – ті, хто був уже по той бік трави. Я чіплялася за життя, як і мої нові сестри по боротьбі. Нас підтримували друзі, колеги. Мене ще лікувала творчість», – зауважувала Галина Вокальчук (<https://www.golos.com.ua/article/279069>). Постійна фотовиставка «По цей бік трави» (фотографія проти раку) розміщена в Рівненському обласному протипухлинному центрі Рівненської обласної ради.

У лютому 2021 року вийшов друком фотоальбом з елементами навчально-наочного посібника як спільний із фотохудожниками мистецький проєкт, реалізований до 150-річного ювілею Лесі Українки з оригінальною назвою «У фокусі – орбіта “2616 Lesya”. Фотомандрівка від Звягеля до Сурамі». Уперше на документально-фотографічному й історико-літературному матеріалі життя і творчості письменниці Лесі Українки

Г.М. Вокальчук запропонувала інтелектуально-мистецький інтердисциплінарний продукт, у якому історико-філологічний матеріал тісно переплітається з інформацією з різних галузей знань, насамперед із царини фотомистецтва й історії фотографії, а також соціальних комунікацій (журналістики), культурології, етнографії, географії, краєзнавства, музикознавства, музеєзнавства. Власне статті, подані до фотографій, написала Галина Вокальчук. Крім цього, вона є авторкою окремих світлин.

Упродовж життя Галина Миколаївна поєднувала наукову творчість із художньою, у якій знаходила натхнення для себе та надихала інших. Творить у Вічності, Галино Миколаївно... І дякуємо Богу за можливість бути причетними до Вашої творчості в цьому світі.

Архангельська А. Співпраця через кордони: спілкуємося українською. *Лінгвістичні студії молодих дослідників: збірник наук. праць учасників IV Міжнародних наукових читань «Лінгвістичні студії молодих дослідників», присвячених пам'яті професора К.Ф. Шульжука (Рівне, 23 травня 2014 р.)*. Рівне; Оломоуць: РДГУ, 2014. Вип. 4. С. 3–5.

Вокальчук Г., Адах Н. Українська неологія доби російської агресії 2014–2023 років (лексикографічний аспект). *Досвід війни. Медійно-політичний простір України: монографія*. За ред. С. Романюк. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2024. С. 95–111. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323563464.pp.95-110>

Вокальчук Г.М. Короткий словник авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття. *Вокальчук Г.М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект)*. Рівне: Перспектива, 2004. С. 94–524.

Вокальчук Г.М. Словотворчість українських поетів ХХ століття: монографія. Відп. ред. С.Я. Єрмоленко. Острого: Національний університет «Острозька академія», 2008.

Вокальчук Г.М. «Я – беззразковості поет» (словотворчість Михайла Семенка): монографія. Рівне: Перспектива, 2006.

Територія мови Тараса Шевченка: монографія. За ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2016.

Vokalchuk H., Danylyuk N., Lytvyn K., Malevych L., Rohach O. Taras Shevchenko's Neologism Snihokvit (Snihokvit): Psycholinguistic, Lexico-Semantic and Cultural Aspects. *East European Journal of Psycholinguistics*. Lutsk: Lesia Ukrainka Volyn National University, 2022. Vol. 9. № 1. P. 279–295. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2022.9.1.vok>

REFERENCES

Arkhanhelska, A. (2014). Cooperation across borders: Communicating in Ukrainian. *Linguistic Studies of Young Researchers: Proceedings of the 4th International Scientific Readings in Memory of Professor K.F. Shulzhuk (Rivne, May 23, 2014)*, 4, 3–5. Rivne & Olomouc: RDHU (in Ukr.).

Vokalchuk, H.M. (2004). A short dictionary of authorial neologisms in 20th-century Ukrainian poetry. *Vokalchuk, H.M. Authorial neologism in 20th-century Ukrainian poetry (Lexicographic aspect)*. A.P. Hryshchenko (Ed.) (pp. 94–524). Rivne: Perspektyva (in Ukr.).

Vokalchuk, H.M. (2006). “I am a poet of exemplarlessness” (Word formation of Mykhail Semenko). Rivne: Perspektyva (in Ukr.).

Vokalchuk, H.M. (2008). Word formation of Ukrainian poets of the 20th century. Ostroh: National University “Ostroh Academy” (in Ukr.).

Vokalchuk, H., & Adakh, N. (2024). Ukrainian neology during the Russian aggression of 2014–2023 (Lexicographic aspect). *Romaniuk, S. (Ed.). The Experience of War: Media and Political Space of Ukraine (pp. 95–111)*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego (in Ukr.). <https://doi.org/10.31338/uw.9788323563464.pp.95-110>

Vokalchuk, H., Danylyuk, N., Lytvyn, K., Malevych, L., & Rohach, O. (2022). Taras Shevchenko's neologism Snihokvit: Psycholinguistic, lexico-semantic and cultural aspects. *East European Journal of Psycholinguistics*, 9(1), 279–295. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2022.9.1.vok> (in Eng.). <https://doi.org/10.29038/eejpl.2022.9.1.vok>

Yermolenko, S.Ya. (Ed.). (2016). The linguistic territory of Taras Shevchenko. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції
02.05.2025

Прийнято до друку 10.06.2025

Статтю опубліковано 29.09.2025

Received 02.05.2025

Accepted for publication

10.06.2025

Published on 29.09.2025